

„ISKOLAALAPÍTÁS MA” SZEKCIÓ

ÖSSZEFOGLALÓ

Dobos Orsolya

(PhD hallgató, Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola)

A legrégebben működő magyar alternatív iskolák az 1980-as évek végén, 1990-es évek elején kezdték meg működésüket. Ekkor lett lehetőség állami fenntartástól eltérő fenntartású iskolák alapítására, ezért ekkor sok iskola jött létre. Mivel ezeket gyakran valamiféle iskolamegújító szándék vezérelte, többségük alternatív iskola lett. Később jelentősebben elvált egymástól a fenntartásbeli és a pedagógiai „alternatívság”: ma már a magán vagy alapítványi fenntartáshoz nem feltétlenül társul olyan működés, amely az alternatív iskolákra jellemző. (Bár az alternatívnak mondott iskolák többsége továbbra is alapítványi vagy egyesületi fenntartású, de állami fenntartású alternatív iskolák is vannak.) Az elmúlt években a magán fenntartású iskolák mellett újabb alternatíva lett az ún. tanulócsoporthoz, vagy tanulóközösségek, amelyek működésükben nagyon hasonlítanak az iskolákhoz - azzal a jelentős különbséggel, hogy a tanulócsoporthoz iskolai működési engedéllyel nem rendelkezik, diákjaik általában magántanulói státusszal kapcsolódtak egy háttériskolához. A magántanulói státusz megszűnésével, illetve a helyébe lépő egyéni munkarend szűkebb kereteivel a tanulócsoporthoz száma erősen lecsökkent: többen megszűntek, néhányuk pedig iskolai működési engedélyt kért és kapott. Nem csak a magántanulóságra vonatkozó jogszabályok változtak, hanem a magánfenntartású iskolák alapításának folyamatára vonatkozóak is. Ezzel együtt továbbra is két olyan kiemelt terület van, amely jelentős nehézséget okoz az iskolaalapítóknak: az épület engedélyeztetése és a megfelelő pedagógusok foglalkoztatása. Az előbbi a vonatkozó jogszabályok és építésügyi szabványok

különböző értelmezése is nehezíti; az utóbbinál nemcsak az egyes pedagógusok felkészültsége és megfelelő végzettsége a kérdés, hanem komoly feladat a pedagógusok közösségének megszervezése és a közös szemlélet egységes képviselésének elérése is. Az régóta működő alternatív iskolák tapasztalatai azt mutatják, hogy minél sajátosabb szemléletet képvisel egy iskola, a csatlakozó pedagógusnak annál több időre van szüksége ahhoz, hogy ez a szemléletet magáévá tegyék és képviselni tudják. Hasonlóan ehhez az újonnan alapuló iskoláknak időre van szükségük ahhoz, hogy az előre meghatározott céljaikhoz rendelt működésükre kapott visszajelzések nyomán újra és újra definiálják saját magukat. Egy újonnan indult iskolához olyan családoknak érdemes csatlakozni, akik nyitottak arra, hogy az iskola éppen próbálja a saját arculatát kialakítani, és ebben akár aktívan részt is vesznek.

Varázsparipa

REFLEXIÓK

Margaritovits Kíra

(Neveléstudomány mesterszakos hallgató Apor Vilmos Katolikus Főiskola)

Az alternatív pedagógia és az alternativitás ma már természetes módon jelenik meg a hazai közoktatásban. Az alternatív lehetőségek többfélesége biztosítja az eltérő gyermekek számára a sajátosságaikhoz alkalmazkodó sikeres fejlődést, fejlesztést. Ennek ellenére az alternatív iskolák fő koncepciójuk alapján feloszthatóak két kategóriába: a reformpedagógiai koncepciókat átvevők és a hagyományostól eltérő, más megoldásokat kereső intézmények. A változatosságukat bizonyítja az is, hogy ebbe a két csoportba sem lehet tisztán és teljes mértékben besorolni minden iskolát (Klein és Soponyai, 2011). A „Változás, megújulás az iskolában” című konferencia második online szekcióbeszélgetése a jelenkor iskolaalapítását járta körbe. Az alternatív iskolák rövid bemutatása után szó volt elvekről és gyakorlatról is. A szekció során kiderült, hogy nem csak pedagógusoktól indulhat az ötlet egy alternatív lehetőség megteremtésére, hanem a szakmán kívülről is megjelenhet a motiváció, mégpedig a szülők részéről, akik nem találnak megfelelő iskolát gyermekeik számára. Az elképzelések megvalósítása során azonban mindenki különféle akadályokba ütközött. A közelmúltban (2019. július 12-én) a köznevelési törvény módosításával még nehezebb lett a helyzetük. A meghívott vendégek elmesélték megpróbáltatásaikat, fennakadásaikat és megvitatták az iskolaalapítás mai lehetőségeit. A gyermekek életkorukból adódóan még nem képesek a törvények megértésére, szüleik nélkülözhetetlen kötelessége ezeket ismerni és teljes mértékben betartani. A hazai jogrendszer alapját Magyarország Alaptörvénye adja. Az Alaptörvény XVI. cikk (1) és (2) bekezdése alapján „minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz” és „a szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést” (Magyarország Alaptörvénye, 2016, 39. o.). Egy diák 2019 júliusáig nem

csupán intézményi jelenléttel, hanem magántanulóként is teljesíthette tankötelezettségét. Ezt 2019. augusztus 31-éig a gyámhatóság és a gyermekjóléti szolgálat véleményének kikérése után az iskola igazgatója engedélyezhette. A parlament 2019. július 12-én elfogadta a Köznevelési törvény módosításáról szóló javaslatokat, és ennek értelmében a magántanulói jogviszony az új szabályozás szerint egyéni munkarendnek felel meg (a szóhasználat miatt felvetődik bennem a kérdés: miért lett tanulóból munkát végző a gyermek?). A törvényben 2019. szeptember 1-jétől Magyarország kormánya az Oktatási Hivatalt jelölte ki a kérelmek elbírálására. Az engedélyezés a 2011. évi CXCV törvény nemzeti köznevelésről 45. § (5) bekezdése alapján akkor történik meg, „ha a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolja, és a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös” (Köznevelési Törvény, 2011). Ebbe beletartoznak a kiemelt figyelmet igénylő, sajátos nevelési igényű tanulók (mozgásszervi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, halmozottan fogyatékos, autizmus spektrumzavarral, vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő) és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók. Kiemelt figyelmet igénylő tanulók esetén szakértői bizottság szakvéleményére, tartósan beteg tanuló esetén szakorvosi igazolásra van szükség a kérelem benyújtásához. Továbbá egyéni munkarend igényelhető például akkor is, ha hosszabb külföldi tartózkodásról van szó. Az egyéni munkarend megléte értelmezhető úgy is, mint a tanulócsoporthoz járás feltétele. A tanulócsoporthoz egy olyan közösség, ahol a gyerekek rendszerint kis csoportokban, általában vegyes korosztályban, - akár egymástól tanulva - élményszerű tapasztalatok alapján sajátítják el a tananyagot. Személy szerint a legfontosabbnak mégis azt tartom, hogy eközben egészséges önbizalmat szereznek, az egyéni bánásmód és a demokratikus nevelés által. Nincs kötelező adminisztráció, nincsenek kötelező szakvéleménnyel rendelkező pedagógusok vagy kötelező épületrészek. Ha az egyéni munkarend kérelme elutasításra kerül az Oktatási Hivatal részéről (és az igazgató sem engedélyezi, hogy a tanuló tanítási órákról távol maradjon), a tanuló köteles tankötelezettségének eleget téve iskolába járni, és ezzel tanórákat és egyéb foglalkozásokat látogatni egy intézményben. Ekkor mentsvár az addig tanulócsoporthoz járó gyermekeknek és szüleiknek egy alternatív iskola kiválasztása. Itt azonban, ha a

szülő az ottani magasabb tandíjat állni tudja, akkor sem biztos, hogy bekerül gyermeke az intézménybe, hisz mindenhol túljelentkezés tapasztalható. A szekcióbeszélgetés során a meghívott vendégek beszéltek az iskolaalapítás megváltozott jogi környezetéről és arról, hogy mennyiben befolyásolta ez őket abban, hogy hivatalos iskolává váljanak. Kecskés Renáta a Bessenyei György Gimnáziumról elmondta, hogy eredetileg is iskolát terveztek létrehozni a Sportolók Alternatív Sulijából, a Budapest School pedig régóta szeretett volna akkreditációt szerezni, azonban ez csak idén sikerült nekik. Molnár Attila a BPS-ről kifejtette, hogy a törvény értelmében ők egyedi iskolaként szerepelnek (egy-egy tanulóközösségük helyszíne általunk felügyelt bázis, és itt nem egyéni munkarendűek a tanulók, hanem "hagyományos, iskolai jelenlét alapú" jogviszonyban állnak), és számukra az engedélyek megszerzése és az iskolává válás egyfajta minőségbiztosítás. Szerinte a javukra válhat, ha minél több ember, akár külső szabályzók hivatalokból felügyelik és ellenőrzik a munkájukat, működésüket. E két intézményhez csatlakoztak a Tópark Alternatív Iskola képviselői is. Ők is tanulócsoporthoz kezdték munkájukat öt éve, és miután ajándékba kaptak egy iskolát, számukra nem volt más lehetőség és idén második éve indultak iskolaként. Velük ellentétben Jónási Krisztián elárulta, hogy a Da Vinci Tehetséggondozó Általános Iskola soha nem alakult volna idén tanulócsoporthoz akkreditált iskolává, ha a jogszabályok nem változnak meg. A beszélgetés során kiderült, hogy az iskolák indításának legnehezebb része a megfelelő épület megtalálása és az előírások alapján való engedélyeztetése. Szó esett arról, hogy jogilag nehéz egy igazgatói irodát kinevezni egy olyan helyen, ahol ilyen helység addig nem létezett, illetve megemlézték a költségeket is, miszerint nagy teher saját pénzből – jobb esetben adományokból –, megvalósítani a kötelező elemeket. A sokat emlegetett pedagógushiány ezen a fórumon is szóba került. Az iskolává válás magával hozta azt is, hogy a tanulócsoporthoz létrejött intézmények már nem alkalmazhatják az addigi kollégákat, ha azoknak nincsen jogszabályoknak megfelelő szakképzettségük. Többeknek nehézséget okoz az is, hogy olyan szakembereket találjanak, akik megfelelően elsajátítják az intézmény gondolkodásmódját. Bár nehéz és fáradtságos munka az előírásoknak megfelelni, Berecz Zoltán, a Fürkész Innovatív Általános Iskola alapítója szerint ennek ellenére ezek fontosak és az intézményeket hivatottak segíteni. A szekció végül hasznos tanácsokkal

zárult azok számára, akik iskolaalapításon gondolkoznak, és mint a konferencia összes többi beszélgetésén, itt is kimondtak egy kulcsfontosságú előremenetelt biztosító feltételt: fontos lenne a szakmai együttműködés az alternatív intézmények között. "A szellemi életben egy rendszer csak akkor működőképes - innovatív és kreatív -, ha autonóm. Az államnak nincs köze sem a tartalomhoz, sem a módszerekhez. Az egyetlen korlát, hogy ezek nem állhatnak ellentétben az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával és egyéb nemzetközi dokumentumokkal (gyűlésre például nem lehet nevelni, "oktatni")." (Vekerdy, 2017) A törvénymódosítás eredményeképpen: 2020. október 16-ai adatok alapján, a 2020/2021-es tanévben 45,5 százalékkal kevesebb tanuló rendelkezik egyéni munkarenddel (5214 fő), mint magántanulói státusszal a 2019/2020-as tanévben (9545 fő) (Juhász, 2020).

IRODALOM

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (utolsó megtekintés: 2020.11.23.)
- JUHÁSZ D. (2020): Megfeleződött a magántanulók száma.
https://nepszava.hu/3095996_megfelezodott-a-magantanulok-szama
(utolsó megtekintés: 2020.11.23.)
- KLEIN S. – SOPONYAI D. (2011): A tanulás szabadsága Magyarországon. Edge 2000 Kiadó, Budapest.
- MAGYARORSZÁG ALAPTÖRVÉNYE (2016): Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- VEKERDY T. (2017): Belső szabadság. Kulcslyuk Kiadó, Budapest.

Bodnár Barbara

(Neveléstudomány mesterszakos hallgató Apor Vilmos Katolikus Főiskola)

A második szekció témája az *Iskolaalapítás most* címet kapta, ahol több különböző alternatív iskola alapítója és képviselőjük lett meginvitálva egy beszélgetésre. Az iskolaalapítás sokszor rögzös útvjáról kérdezték őket.

Már rögtön az elején kiderült számomra, hogy a legtöbb alternatív iskola alapítását valamilyen személyes tapasztalat indította el. Ahogy az alapítók sokszor mondogatták: „Valami mást szerettek volna”, mint amit tapasztaltak az állami iskolákkal kapcsolatban. Innen indították gondolataikat, és kezdték keresni saját útjukat.

A jelenlévő alternatív iskolák nagy része nem iskolaként kezdte meg működését, hanem tanulócsoporthként. A tanulócsoporthok diákjait olyan gyermekek alkotják, akik magántanulói státuszban vannak, de a szülők elképzelései a tanulócsoporth elképzeléseivel szimpatizál, így a gyermekek ebben a csoporthban tanulhatnak. Viszont vizsgázni az állami iskolában kellett, ezért a megkérdezett alternatív iskolák NAT alapúan oktatnak, viszont a tudás átadása más eszközökkel történik, mint az állami iskolákban. Több vezető hangsúlyozta, hogy a módszereik egy részét nagy gyermeklétszám esetén elég problémásan lehetne alkalmazni, ezért tudatosan törekednek az alacsony létszámra. Ezáltal képessé válnak egy családi, belsőséges viszony kialakítására, mind a gyermekekkel, mind pedig a szüleikkel.

Sok alternatív iskola küzd az épületkérdéssel. Nehéz olyan helyet találniuk, amely megfelel a gyermekeknek, a saját elképzeléseiknek, és az előírásoknak is eleget tesz. Az ellenőrzésre delegált hivatalnokok és az intézmény alapítói sok esetben egymástól tanulnak.

Az interjú második felében merül fel a kérdés, ők vajon mit értenek azon, hogy alternatív? Erre nagyon sok gondolat érkezett, mint egy igazi ötletbörzén. Egy ideával minden jelenlévő egyetértett, mégpedig, bár a NAT-ot alapul véve dolgozták ki a

pedagógiai programjukat, ám módszertanilag mindenképp alternatívnak tartják önmagukat. Tulajdonképpen a kivitelezésben térnek el leginkább az állami iskoláktól, persze a sok egyéb apróságnak nem mondható, de kicsiny dolog mellett. Felmerült egy viszonylag új fogalom is, pont ennek kapcsán, a hibrid oktatás. Ami azt jelenti, hogy a NAT alapján, de módszerekben mégis eltérő oktatási formaként írják le saját tevékenységüket. Mindamellet, fontosnak tartják a gyermek központúságot, az open learning-et és arra törekednek, hogy élmény alapú oktatást tudjanak biztosítani a gyermekeknek. Minden általuk alkalmazott pedagógiai módszer ezt támasztja alá, és erre törekszik.

A konferencia zárásaként arra bíztatnak, hogy bátran alapítsd meg a saját iskolád. Ehhez adnak egy jó kis receptet is:

1. Legyen meg a fő gondolat: de ne az határozza meg, mi az, amiben nem jó a közoktatás. Ne a „nem”.ek határozzák meg az irányelvedet, mert akkor tévúton jársz.
2. Próbálj találni hasonló gondolkozású embereket, akikkel karöltve véghez tudod vinni elképzeléseidet. Többen jobb, mint egyedül. Egyedül nehéz lesz, és ijesztő is lehet a gondolat.
3. Ha elbizonytalanodnál, gondolj a motivációdra. Inkább próbáld meg megalapítani saját iskoládat és esetleg bukj bele, mint hogy meg se próbáld. Meg se próbálni rosszabb, mint megpróbálni, ezzel vállalva, hogy esetleg nem valósul meg az elképzelésed.

Számomra nagyon érdekes volt ez a szekció, mert őszintén kíváncsi voltam az alternatív iskolák gondolkodásmódjára, hozzáállására. Komoly elmélkedésre sarkallt. Ahogy hallgattam az interjúkat, folyton azon járt a fejemben, hogy nem is lenne szükség rájuk, ha az állami oktatás kicsit többet tudna adni, akár rugalmasságban, átjárhatóságban, vagy módszertanban a gyermekeknek. Véleményem szerint az alternatív iskolák által használt pedagógiai módszerek egy része, részben vagy egészben, de állami iskolákban is megvalósíthatók lennének. Ez rajtunk áll.

Amit én erről a programról magammal viszek, és amire törekedni fogok munkám során is, az a **kreativitás**. Ha megvan a kreativitás, akkor az már fél siker, és hozni fogja magával az igényt az új módszerek iránt.

Mindenkinek ajánlom a szekció meghallgatását, mert nagyon sok árnyalatban beszélnek az iskolák alapítói, én ebben a kis írásban csupán a főbb gondolatokat emeltem ki.

Megszületett